

บทคัดย่อ

บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความ
สมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

กระบวนการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรรายกจนในการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบ
ในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

โดย

นายศานิต นันทสมบุรณ์

กันยายน 2543

ประธานกรรมการที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ภาควิชา/คณะ

ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การวิจัยเรื่อง กระบวนการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรรายกจนในการแก้ปัญหา
หนี้สินนอกระบบ ในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาระหนี้สิน
ของครัวเรือนเกษตรกรชนบทหมู่บ้านยากจน ในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษา
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สินเชื่อระบบของครัวเรือนเกษตรกรชนบทหมู่บ้านยากจน ใน
อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรรายกจน
ในการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบของครัวเรือนเกษตรกรชนบทหมู่บ้านยากจน ในอำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ มีเนื้อหาครอบคลุมถึง ลักษณะทั่วไป
ของครัวเรือนเกษตรกร ภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สินเชื่อ
นอกระบบของครัวเรือนเกษตรกร และกระบวนการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรรายกจนในการแก้
ปัญหาหนี้สินนอกระบบ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้ไป
วิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Step se
Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากผลการศึกษาภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินโดยเฉลี่ย 22,317 บาท เมื่อพิจารณาภาระหนี้สินตามแหล่งสินเชื่อพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินจากแหล่งสินเชื่อในระบบโดยเฉลี่ย 16,908 บาท และภาระหนี้สินจากแหล่งสินเชื่อนอกระบบโดยเฉลี่ย 10,773 บาท โดยส่วนใหญ่ภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรนั้น เกิดจากการนำเงินไปลงทุนในภาคการเกษตร รองลงมาเพื่อนำมาชำระหนี้สินเดิม และเป็นทุนการศึกษาของบุตรหลานในครัวเรือน ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สินเชื่อระบบของครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเรียงตามลำดับความสำคัญคือ (1) การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร และสินเชื่อของหัวหน้าครัวเรือน (X_{10}) รองลงมา (2) ระยะเวลาการนำสินเชื่อมาชำระของครัวเรือนเกษตรกร (X_5) (3) จำนวนครั้งของการเพาะปลูกของครัวเรือนเกษตรกร (X_6) (4) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร (X_3) (5) เจตคติต่อการกู้เงินนอกระบบของหัวหน้าครัวเรือน (X_{11}) (6) การมีผู้อำนวยความสะดวกของขั้นตอนในการกู้ (X_9) และ (7) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (X_2) ตามลำดับ โดยปัจจัยทั้งหมดรวมกันอธิบายความผันแปรของการใช้สินเชื่อระบบของครัวเรือนเกษตรกร ได้ร้อยละ 44.20 ($R^2 = 0.442$; $P < 0.01$) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการถดถอยเพื่อแสดงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน โดยถือว่าเป็นสมการที่ดีที่สุดในการอธิบายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สินเชื่อระบบดังนี้

$$ZY = 0.0295Z_1 + 0.355Z_{x_5} - 0.259Z_{x_6} \\ 0.166Z_7 - 0.196Z_8 + 0.0142Z_{x_9} - 0.127Z_{x_{10}}$$

ผลของการวิจัยพบว่า ครัวเรือนเกษตรกร คิดหา (กระบวนการปรับตัวในการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบ โดยส่วนใหญ่ครัวเรือนเกษตรกรมีการปรึกษาหารือภายในครัวเรือนในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับทางเลือกในการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบ การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น การหาทางเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้ครัวเรือนเพื่อเพิ่มรายได้ และการรับจ้างทั่วไป) (สำหรับมาตรการในการดำเนินการของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ มีการริเริ่มเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม เพิ่มแรงงานในภาคการเกษตรของครัวเรือน โดยให้สมาชิกในครัวเรือนที่ศึกษาอยู่ต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยงานในครัวเรือน และส่วนหนึ่งก็เข้าไปหางานทำในภาคอุตสาหกรรมในชุมชนเมือง) จาก

การศึกษาแนวคิดเชิงระบบเกี่ยวกับการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทำให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรเกิดภาวะความเครียด และการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรก็มีรูปแบบแตกต่างกันไป โดยบางครัวเรือนละทิ้งวิธีการเกษตรแบบดั้งเดิม หันมาใช้เทคโนโลยีและการลงทุนเพื่อตอบสนองตลาดเป็นหลัก

ABSTRACT

Abstract of thesis submitted to the Graduate School of Maejo University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Agricultural Extension

ADAPTIVE PROCESS OF LOW INCOME FARM HOUSEHOLDS TO SOLVE
PRIVATE LOAN INDEBTEDNESS PROBLEMS IN AMPHUR YANG TALAD,
KALASIN PROVINCE, THAILAND

BY

SANIT NUNTASOMBON

SEPTEMBER 2000

Chairman: Dr. Chalermchai Panyadee

Department/Faculty: Department of Agricultural Extension, Faculty of Agricultural
Business

The objectives of this research were to examine 1) indebtedness burden of low income farm households in Amphur Yang Talad, Kalasin province; 2) factors relating to their private loans; and 3) their adaptive process to solve private loan indebtedness problems. The data were collected by means of interview schedules covering general conditions of the low income farm households, their indebtedness burden, factors relating to their private loans, and their adaptive process to solve indebtedness problems and then analyzed with the use of computer. The statistics used were percentage, arithmetic means, standard deviation and stepwise multiple regression analysis.

The research findings were as follows:

The farm households had an average debt of 22,317 baht. An average debt of 16,908 baht was from commercial finance institutions and an average of 10,773 baht from private lenders. The biggest part of the debt burden was caused by investment in agriculture, followed by repayment of earlier debts, and expenses on children's education.

2. The factors significantly relating to private loans of the low income farm households were ranked in importance as follows: access to agricultural information and agricultural loans by household heads, duration of loan repayment, number of times of cropping per year, household incomes, household heads' attitudes toward private loans, presence of facilitators in the loan-obtaining process, and household heads' educational level. The factors cumulatively affected acquisition of loans from private sources at 44.20% (R² = 0.442; p<0.01) and could explain best the regressive co-efficient equation of those follows:

$$ZY = 0.0295Z_1 + 0.355Z_2 - 0.259Z_3 + 0.166Z_4 + 0.196Z_5 + 0.0142Z_6 + 0.127Z_7$$

3. In terms of adaptive process to solve private loan indebtedness problems, the households were found to have discussed among household members on alternative activities, reducing unnecessary expenditures, increasing production to gain more income, and finally selling their own labour force. The actual activities conducted were raising restock, increasing farm labour by having their children drop out of school, and releasing some of the household members to work in industrial sectors in town. The study of systematic thinking and the in-depth interview made it clear that the rapid external changing socioeconomic situations created household pressure, resulting in various adaptive processes; some households abandoned the traditional way of agricultural production and adopted new technology and capital intensive method in order to respond to the market.